

Ekspertyza ornitologiczna
na potrzeby termomodernizacji
bloku mieszkalnego
przy ul. Krasińskiego 32-34-36-38
w Wałbrzychu

Autor:

mgr inż. Tomasz Kniola

.....*T. Kniola*.....

Poznań 2016

1 Cel i zakres opracowania

Opracowanie stanowi ekspertyzę ornitologiczną dla budynku położonego przy ulicy Krasińskiego 32-34-36-38 w Wałbrzychu, woj. dolnośląskie przed zaplanowanym przedsięwzięciem z zakresu termomodernizacji. Wykonano ją na podstawie przeprowadzonej w terenie inwentaryzacji gniazd i siedlisk chronionych gatunków ptaków. Ekspertyza jest częścią postępowania mającego na celu zgodne z prawem usunięcie gniazd i siedlisk gatunków chronionych ptaków, a także ich skompensowanie.

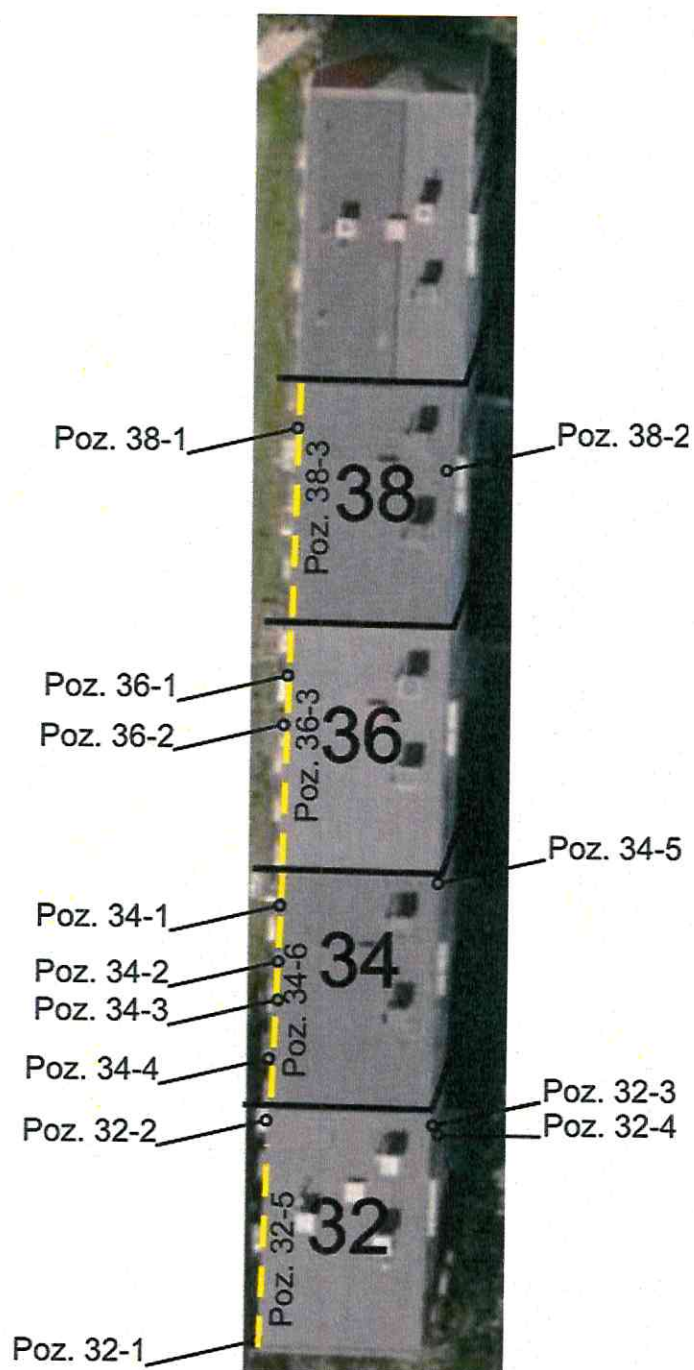
Zakres ekspertyzy ornitologicznej obejmuje:

- Przeprowadzenie szczegółowej kontroli przedmiotowego budynku przeznaczonego do termomodernizacji celem wykrycia gniazd i siedlisk gatunków chronionych ptaków.
- Sporządzenie ekspertyzy ornitologicznej wraz z dokumentacją fotograficzną i zobrazowaniem na rzutach i widokach elewacji miejsc, gdzie występują gniazda i siedliska chronionych gatunków ptaków.
- Sporządzenie wykazu środków minimalizacji oddziaływania inwestycji na awifaunę oraz kompensacji za usuwane gniazda i siedliska oraz miejsc ich zawieszenia na podkładzie rzutów budynku lub widoków elewacji.
- W przypadku zaistnienia konieczności zniszczenia siedlisk lub gniazd ptaków lub nietoperzy przygotowanie wniosku do Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska (RDOŚ) o odstąpienie od zakazów obowiązujących w stosunku do gatunków chronionych, wraz z zakresem i miejscem kompensacji, celem wysłania przez Zleceniodawcę.

2 Metodyka prowadzenia prac

2.1 Opis budynku

Przedmiotem ekspertyzy jest blok mieszkalny wielorodzinny położony w obrębie ewidencyjnym Wałbrzych 0006, miasto Wałbrzych, na działce nr 73/26 (Krasińskiego 32), na działce nr 73/42, 73/41 (Krasińskiego 34), na działce nr 73/19 (Krasińskiego 36), na działce nr 73/18 (Krasińskiego 38). Budynek jest pięciokondygnacyjny, nad ostatnim piętrem istnieje stropodach, do którego jednak z zewnątrz otwory wentylacyjne nie są widoczne. Budynek został wybudowany w technologii wielkopłytywowej w 1964 roku, ma 52 lata. Budynek posiada wiele elementów wykończenia fasad wykonanych z eternitu: okładziny ścian szczytowych, okapniki, elementy pionowe pomiędzy oknami. Wiele z tych elementów odpadło z biegiem lat, a fasady prawdopodobnie nie były odnawiane od początku istnienia bloku. Pod tymi elementami znajduje się duża ilość potencjalnych siedlisk dla zwierząt kręgowych (ptaki i nietoperze).

Ryc. 1. Rzut budynku z zaznaczeniem numerów klatek oraz pozycji stwierdzonych gniazd i siedlisk ptaków.

Ryc. 2. Okładzina ściany szczytowej południowej wykonana z eternitu.

2.2 Opis inwestycji

W ramach termomodernizacji budynku zostaną przeprowadzone następujące prace (wymieniono te, które ze względu na rodzaj lub miejsce przeprowadzenia mogą negatywnie oddziaływać na gatunki chronione):

- Docieplenie ścian zewnętrznych mieszkań oraz klatki schodowej,
- Docieplenie stropodachu wentylowanego granulatem z wełny mineralnej poprzez wdmuchanie materiału do przestrzeni wentylowej z jednoczesnym remontem pokrycia dachowego.
- Docieplenie ościeży okiennych, demontaż istniejących okładzin ścian, wykonanie obróbek blacharskich oraz niezbędny remont balkonów z wykonaniem izolacji poziomej przeciwwilgociowej płyt balkonowych

2.3 Uwarunkowania prowadzonych badań

Badania składały się z dwóch elementów – części terenowej i kameralnej. Badania terenowe przeprowadzono w dniu 23. września 2016 roku.

W trakcie kontroli wykorzystywano lornetkę Swarovski 10*50 w celu poszukiwania ptaków oraz śladów gniazd i pobytu ptaków na budynku. Prace terenowe polegały na poszukiwaniu na i w budynku m.in. następujących istotnych z punktu widzenia wykrycia obecności ptaków elementów:

- Gniazd i pozostałości gniazd,
- Nisz, dziur, ubytków w elewacji i szpar stwarzających dogodne miejsce do gniazdowania ptaków (zwłaszcza pod parapetami, opierzeniami, w szczelinach

dylatacyjnych, na łączeniach elementów budowlanych wykonanych z różnych materiałów),

- Odchodów, piór, śladów od otarć ogonów pod otworami wejściowymi do siedlisk lęgowych, i innych śladów bytności ptaków,

a także ptaków przebywających w i na budynku.

Wszystkie ww. elementy były inwentaryzowane, opisywane na podkładzie rzutu z geoportalu (www.geoportal.gov.pl) i fotografowane. Następnie w toku prac kameralnych na podstawie zebranych w terenie danych określano liczbę par poszczególnych gatunków, które mogą gniazdować na terenie badanego budynku.

Kolejnym etapem było zaplanowanie adekwatnego sposobu i wielkości kompensacji.

2.4 Braki w metodyce, ryzyko błędu i zasada przezorności

Sposób wykonania ekspertyzy ornitologicznej zależy od terminu jej zlecenia. W przypadku, gdy wykonanie prac jest zlecone do przeprowadzenia w sezonie lęgowym ptaków tj. od kwietnia do lipca włącznie, wyniki dotyczą rzeczywistych siedlisk ptaków. W tym okresie jest możliwe znalezienie wszystkich gniazd i dokładne określenie ilości par gniazdujących w budynku w danym sezonie lęgowym. W przypadku, gdy wykonanie prac jest zlecone do wykonania poza sezonem lęgowym ptaków (tak jak w tym przypadku), wyniki dotyczą głównie potencjalnych siedlisk ptaków. W drugiej połowie września gatunki chronione występowały lecz w mniejszej ilości niż w sezonie lęgowym w/na budynku. Możliwe jest więc jedynie wnioskowanie na podstawie stwierdzonych gniazd, śladów kału i dostępnych szczelin. Zgodnie z prawem autorzy ekspertyzy są zobowiązani w takim przypadku zastosować w możliwie szerokim zakresie zasadę przezorności. Jednym z możliwych sposobów zastosowania tej zasady w praktyce jest wnioskowanie na podstawie jakości siedliska (HSI)

Metoda Habitat Suitability Index (HSI) polega na ocenie pojemności siedliska i uznaniu, że wszystkie dogodne siedliska na danym obszarze są zajęte, a ilość występujących tam osobników jest równa maksymalnej pojemności siedliska. Metoda ta jest stosowana przede wszystkim do prowadzonych na znacznych obszarach badań ichtiologicznych i herpetologicznych. Jednakże model daje się zastosować także przy badaniach ornitologicznych.

Stosując ten model uznaje się, że jeśli nisze i szczeliny w budynku umożliwiają gniazdowanie tam do trzech par danego gatunku, to należy założyć zgodnie z zasadą przezorności, że trzy pary gniazdują na budynku. W związku z powyższym w ramach kompensacji należy odtworzyć przy okazji termomodernizacji co najmniej trzy siedliska/ miejsca lęgowe dla tego gatunku.

Taki sposób szacowania jest obarczony błędem i może prowadzić do zawyżenia ilości par potencjalnie gniazdujących na terenie budynku w stosunku do rzeczywistej liczby gniazdujących ptaków. Może to skutkować szerszym zakresem zalecanych działań

kompensacyjnych niż byłby uzasadniony w przypadku prowadzenia inwentaryzacji w sezonie lęgowym. Nie można jednak tego uniknąć bez pełnej inwentaryzacji prowadzonej w okresie rozrodczym ptaków.

2.5 Podstawa prawna i literatura

Podstawą co do zakresu opracowania jest opis przedsięwzięcia udostępniony przez Klienta. Podstawę prawną stanowią zapisy następujących aktów prawnych:

- Ustawa o ochronie przyrody z dn. 16 kwietnia 2004 (Dz. U. 2009 nr 151, poz. 1220 ze zm.)
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 06 października 2014 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt (Dz.U. 2014 poz. 1348)
- Ustawa o ochronie zwierząt z dn. 21 sierpnia 1997 (Dz. U. 2009 nr 151, poz. 1220 ze zm.)

Realizując prace brano pod uwagę także nieoficjalne wytyczne i artykuły prezentujące najlepsze praktyki w dziedzinie prowadzenia prac termomodernizacyjnych z poszanowaniem ochrony przyrody i projektowania skutecznej kompensacji. Publikacje te nie stanowią prawa, należy natomiast brać je pod uwagę, aby uzyskać możliwie najlepszy efekt ekologiczny przy możliwie niewielkim wkładzie finansowym i umożliwić inwestorowi realizację jego celów bez szkody dla występujących w budynku dzikich gatunków zwierząt:

- Zyskowski D., Zielińska D., 2015. Przewodnik do inwentaryzacji oraz ochrony ptaków i nietoperzy związanych z budynkami. Federacja Gaja, Szczecin.
- Wylegała P., Jaros R. i inni, 2009. Docieplanie budynków w zgodzie z zasadami ochrony przyrody. Salamandra, Poznań.

3 Wyniki kontroli

Pewne, prawdopodobne i potencjalne miejsca gniazdowania i siedliska ptaków

Na Ryc. 1 zaznaczono na rzucie budynku miejsca lokalizacji gniazd lub siedlisk ptaków gatunków prawnie chronionych. Poniżej je wymieniono:

KLATKA SCHODOWA "32"

- Poz. 32-1. Siedlisko i gniazdo wróbla (*Passer domesticus*) (widoczny materiał gniazdowy).

- Poz. 32-2. Siedlisko i gniazdo wróbla (widoczny kał spod miejsca gniazdowania).
- Poz. 32-3. Siedlisko i gniazdo wróbla (widoczny materiał gniazdowy).

- Poz. 32-4. Siedlisko i gniazdo wróbla (widoczny kał spod miejsca gniazdowania).

- Poz. 32-5. Pięć potencjalnych siedlisk jerzyka (*Apus apus*) pod okładziną eternitową.

KLATKA SCHODOWA "34"

- Poz. 34-1. Siedlisko i gniazdo wróbla (widoczny kał spod miejsca gniazdowania).
- Poz. 34-2. Dwa siedliska i gniazda wróbla (w obu przypadkach widoczny kał spod miejsca gniazdowania).

- Poz. 34-3. Dwa siedliska i gniazda wróbla (w obu przypadkach widoczny kał spod miejsca gniazdowania).

- Poz. 34-4. Dwa siedliska i gniazda wróbla (w obu przypadkach widoczny kał spod miejsca gniazdowania).
- Poz. 34-5. Dwa siedliska i gniazda wróbla (w obu przypadkach widoczny kał spod miejsca gniazdowania).

- Poz. 34-6. Pięć potencjalnych siedlisk jerzyka pod okładziną eternitową.

KLATKA SCHODOWA "36"

- Poz. 36-1. Dwa siedliska i gniazda wróbla (w pierwszym przypadku widoczny kał spod miejsca gniazdowania; w drugim widoczny materiał gniazdowy).

- Poz. 36-2. Siedlisko i gniazdo wróbla (widoczny kał spod miejsca gniazdowania).

- Poz. 36-3. Pięć potencjalnych siedlisk jerzyka pod okładziną eternitową.

KLATKA SCHODOWA "38"

- Poz. 38-1. Siedlisko i gniazdo wróbla (kał spod miejsca gniazdowania).

- Poz. 38-2. Siedem siedlisk i gniazd wróbla (widoczny kał spod miejsca gniazdowania spod siedmiu miejsc gniazdowania).

- Poz. 38-3. Pięć potencjalnych siedlisk jerzyka pod okładziną eternitową.

Łącznie stwierdzono na budynku 44 siedlisk i gniazd ptaków (Tab. 1 do Tab. 4): 24 siedlisk i gniazd wróbla, 20 siedlisk potencjalnych jerzyka.

Tab. 1. Podsumowanie stwierdzonych na budynku gniazd i siedlisk na bloku w części dotyczącej klatki nr 32.

Poz.	Wróbel - siedlisko i/lub gniazdo	Jerzyk - siedlisko poten- cjalne	
32-1	1		
32-2	1		
32-3	1		
32-4	1		
32-5		5	
Suma	4	5	9

Tab. 2. Podsumowanie stwierdzonych na budynku gniazd i siedlisk na bloku w części dotyczącej klatki nr 34.

Poz.	Wróbel - siedlisko i/lub gniazdo	Jerzyk - siedlisko poten- cjalne	
34-1	1		
34-2	2		
34-3	2		
34-4	2		
34-5	2		
34-6		5	
Suma	9	5	14

Tab. 3. Podsumowanie stwierdzonych na budynku gniazd i siedlisk na bloku w części dotyczącej klatki nr 36.

Poz.	Wróbel - siedlisko i/lub gniazdo	Jerzyk - siedlisko poten- cjalne	
36-1	2		
36-2	1		
36-3		5	
Suma	3	5	8

Tab. 4. Podsumowanie stwierdzonych na budynku gniazd i siedlisk na bloku w części dotyczącej klatki nr 38.

Poz.	Wróbel - siedlisko i/lub gniazdo	Jerzyk - siedlisko poten- cjalne	
38-1	1		
38-2	7		
38-3		5	
Suma	8	5	13

4 Wnioski

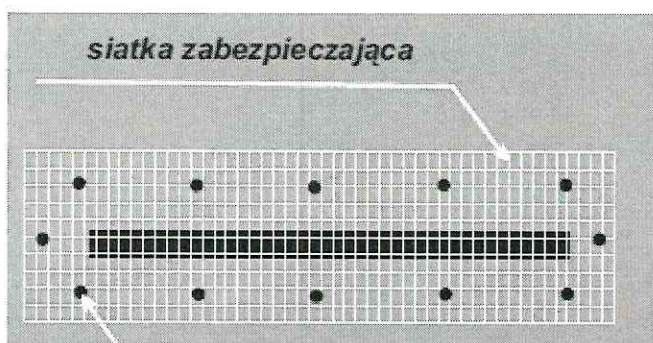
4.1 Harmonogram prac termomodernizacyjnych

W związku ze stwierdzeniem obecności siedlisk i gniazd ptaków na budynku należy zwrócić się do Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska we Wrocławiu z *wnioskiem o wydanie zezwolenia na odstępstwa od zakazów w stosunku do gatunków dziko występujących zwierząt roślin lub grzybów objętych ochroną gatunkową* na podstawie art. 56 ust. 2 pkt 1 i 2 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody.

Prace termomodernizacyjne będą prawdopodobnie przeprowadzane między 1. września 2017 a 31. sierpnia 2018 roku.

Po uzyskaniu ww. zezwolenia należy poza sezonem lęgowym ptaków tj. w okresie od 16 października do końca lutego uniemożliwić dostęp ptaków do wszelkich szczelin stwierdzonych na budynku, w tym zwłaszcza do tych wskazanych w rozdziale 3. Warunkowo można przeprowadzać prace termomodernizacyjne bez uprzedniego zabezpieczania szczelin od 16 września jednak pod nadzorem ornitologa, który sprawdzi czy między 16. września, a 16. października nie mają miejsce lęgi ptaków. Jeśli prace będą kontynuowane w sezonie lęgowym tj. po końcu lutego, należy do końca lutego zabezpieczyć szczeliny przed gniazdowaniem ptaków.

Szczeliny, które należy zabezpieczyć to szczeliny szersze niż 10 mm znajdujące się: pod parapetami, opierzeniami, za rynnami spustowymi i rynnami poziomymi, pomiędzy murem, a połącią dachową i inne podobne, które stanowić mogą miejsce lęgów lub przebywania zwierząt. W miejscach tych mogą bytować także nietoperze, dlatego przed zamknięciem tych otworów i szczelin należy upewnić się, czy ich tam nie ma. W razie wątpliwości należy przymocować wokół szczeliny dość sztywną plastikową siatkę umożliwiającą wyjście nietoperza ze szczeliny, która jednak po jego wyjściu z powrotem będzie dolegać do otworu (Ryc. 3).

Ryc. 3

Na każdym etapie prac w razie gdyby chronione gatunki miały tam czynne gniazdo t.j. z jajami lub piskletami należy podjąć działania umożliwiające przeprowadzenie prac zgodnie z obowiązującym prawem ochrony przyrody, w tym zwłaszcza nie należy płoszyć i prowadzić prac w pobliżu miejsc gniazdowania ptaków (około 5 – 10 metrów w każdą stronę).

Dochowując wyżej wymienionych zasad można przeprowadzać prace termomodernizacyjne w ciągu całego roku, gdyż minimalizuje się prawdopodobieństwo przebywania gatunków chronionych w czasie wykonywania ocieplenia.

W czasie gdy położone są już warstwy styropianu, tynk i farba, a jeszcze nie zdjęto rusztowań należy we wskazanych miejscach na budynku zamontować kompensację w postaci budek lęgowych. Alternatywnie do zawieszania budek można pozostawić dotychczas istniejące otwory do budynku, co w praktyce ze względów estetycznych jest rzadko praktykowane.

4.2 Zabiegi minimalizujące

Zabiegi minimalizujące nie są konieczne.

4.3 Zabiegi kompensujące

W związku przedstawionymi w rozdziale 3 wynikami zaleca się dokonanie kompensacji za zamykanie siedliska lęgowe ptaków chronionych gatunków polegającej na zawieszeniu na przedmiotowym budynku na ścianie szczytowej północnej 72 budek **trocinobetonowych** dla jerzyka (np. typ APK-1) (są wykorzystywane także przez wróble). Taka liczba wynika z liczby stwierdzonych siedlisk wróbla i jerzyka, dodatkowo wiele jest miejsc pod eternitem, które stanowią siedlisko potencjalne, a których zajęcie w poszczególnych latach może się znacząco różnić od siebie. Usunięcie okładzin eternitowych spowoduje trwałą likwidację tych siedlisk. Jerzyk jest ptakiem, który w Polsce gnieździ się prawie wyłącznie w budynkach. Jego populacja zmalała znacząco w wyniku zamykania otworów w budynkach podczas ocieplania budynków. Pojedynczy jerzyk w okresie pobytu w Polsce (maj – sierpień) łowi codziennie po kilka tysięcy sztuk uciążliwych dla ludzi owadów – komarów, meszek, much. Warto zawieszać przy okazji modernizacji budynku skrzynki lęgowe dla jerzyka, gdyż jest to stosunkowo niewielki koszt w porównaniu z korzyściami przyrodniczymi, jak edukacyjnymi i estetycznymi dla mieszkańców. Badania przeprowadzono po sezonie lęgowym, kiedy nie

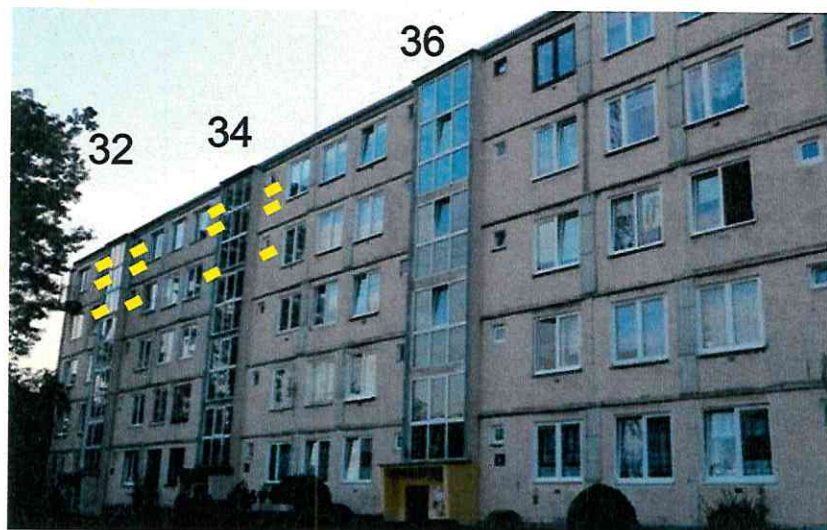
wszystkie siedliska da się stwierdzić, poza tym otwory i szczeliny używane w danym sezonie lęgowym mogą być nieużywane w następnym. Przy okazji usunięcia okładzin eternitowych wszystkie siedliska – wykryte i nie wykryte, używane w danym roku i chwilowo nieużywane – zostaną trwale zniszczone. Kolejnym argumentem za znaczącą liczbą zawieszanych budek jest stosunkowo niewielki w porównaniu z kosztami inwestycji ich koszt zakupu i montażu.

Ściana szczytowa północna nie jest dostępna do wykonania kompensacji, gdyż jest ona w już ocieplonej części budynku. Wobec tego należy zawiesić budki na wschodniej elewacji budynku, obok wejść do klatek schodowych, na wysokości czwartej i piątej kondygnacji. Budki proponuje się zawiesić zgodnie z Ryc. 4 i Ryc. 5 w rzędach po 3 sztuki w grupie (rząd budek), i po 6 grup wokół każdej klatki schodowej.

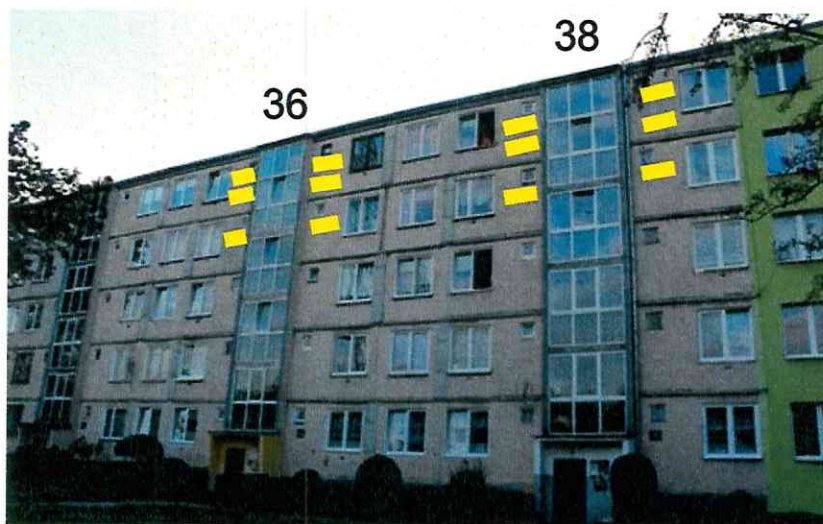
Budki dla jerzyka należy zawsze wieszać jak najwyżej na budynku, powyżej drugiej kondygnacji (min. 6 m ponad terenem). Ta wysokość wynika z preferencji jerzyków, które wymagają dużej przestrzeni wolnej pod otworem do budki, tak by młode ptaki mogły swobodnie wylecieć z budki w swój pierwszy w życiu lot. Budki mogą być niedaleko od siebie gdyż jerzyk (jak i wróbel) może gnieździć się kolonijnie. W razie braku miejsca na przedmiotowym budynku lub we wskazanych miejscach na tym budynku dopuszcza się zawieszenie budek w innej lokalizacji po konsultacji z wykonawcą ekspertyzy.

Budki mogą być mocowane do ścian nośnych na przykład za pomocą kotew wklejonych w otwory wywiercone uprzednio w ścianie (nie należy mocować ich do warstwy termoizolacyjnej) (Ryc. 6). Kotwy powinny być na tyle długie by wystawały poza warstwę termoizolacyjną. Do kotew należy przymocować stalowy płaskownik, a dopiero do płaskownika śrubami budki.

Nie zaleca się wieszać budek lęgowych nad oknami. Nie dopuszcza się wieszania budek wykonanych z drewna, gdyż są mało odporne na warunki atmosferyczne w porównaniu do budek trocinobetonowych. Po kilku latach mogą się zacząć rozpadać, co oznaczałoby zakończenie kompensacji.

Ryc. 4 Proponowane miejsce zawieszenia budek dla jerzyków na elewacji wschodniej wokół klatek schodowych nr 32 i 34. Każdy żółty znacznik oznacza 3 budki dla jerzyka typu APK-1 w jednym rzędzie. Łącznie należy zawiesić wokół każdej klatki schodowej $6 \times 3 = 18$ budek. Na rysunku widocznych jest 36 budek.

Ryc. 5 Proponowane miejsce zawieszenia budek dla jerzyków na elewacji wschodniej wokół klatek schodowych nr 36 i 38. Każdy żółty znacznik oznacza 3 budki dla jerzyka typu APK-1 w jednym rzędzie. Łącznie należy zawiesić wokół każdej klatki schodowej $6 \times 3 = 18$ budek. Na rysunku widocznych jest 36 budek.

Ryc. 6 Przykładowy sposób zamocowania pięciu budek dla jerzyka typu APK-1 do budynku – za pomocą płaskownika i czterech kotew mocujących płaskownik do ściany budynku, przechodzących przez warstwę termoizolacyjną.

4.4 Zalecenia dot. nadzoru przyrodniczego

Dochowując wymienionych w rozdziale 4.1 zasad można przeprowadzać prace termomodernizacyjne w ciągu całego roku, gdyż minimalizuje się prawdopodobieństwo przebywania gatunków chronionych w czasie wykonywania prac termoizolacyjnych. W razie wątpliwości należy skonsultować się z wykonawcą ekspertyzy.

Autor opracowania:

mgr inż. Tomasz Kniola

Os. S. Batorego 20/62, 60-687 Poznań, Tel. 509 468 846

email: ekspertyzy.ornitologiczne@gmail.com

www.ekspertyzy-ornitologiczne.pl